

કીસ્સાએ—દીલચસ્મ.
નાઝની વ પઠાન.

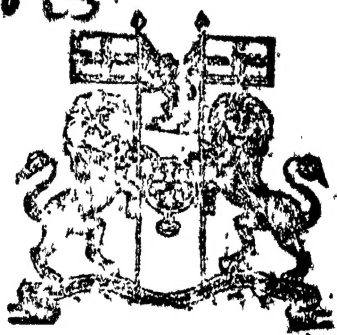
ઉરદુ ઝખાન ગુજરાતી હરફેમે.

છપાનેવાલા.

બુધાલાલ મગનલાલ બુકસેલર.

રીચી રોડ—અમદાવાદ.

૭૪૧૩

અમદાવાદે

ધીકારે—ધી ચંદ્રપ્રકાશ પ્રીન્ડીંગ પ્રેસમાં
શા. કેશવલાલ ગુલાબચંદ છાપ્યા.

સને ૧૯૦૦.

હીજરી સન ૧૩૧૭.

જાહેર ખખર.

સરવે સોખીત સજ્જનોતે માત્રમ શાય જે અ-
મારી દુકાતે સધગી જ્ઞાનાં પુસ્તકો મળશે, માટે જે
સાહેબોતે જોઇએ તેણે નીચેતે સરનામે પત્ર વહેવાર
કરવો તે શિવાય મુસતમાની કીસ્સાઓ તથા નાટકો
તથા અર્થો તથા વારતાઓ તથા વૈદકો, જોતીષ વ-
ગેરે હરેક જ્ઞાનાં પુસ્તકો અમારે ત્યાંથી મળશે.

૦-૨-૦ મદમદ હીકનો કીસ્સો.

૦-૪-૬ મજમુએ મદ લ્યાત.

૦-૨-૦ સાહેબન સાહપરીનો કીસ્સો.

૦-૩-૬ બીબીમરીયમનો કીસ્સો.

૦-૧-૩ હોઆએ ગળુલ અરસ.

૦-૨-૦ નુર નામાં. ૭૪૭૨

૦-૨-૦ સાએ એમાનતો કીસ્સો.

૦-૧-૦ છબીલી ભઠીયારી.

૦-૧-૩ સાહી નામુ.

૦-૬-૦ બાગોબાહાર ચારદરવેસનો કીસ્સો.

૦-૧-૬ ઈંદરસભા ચીતરવાળી.

૦-૨-૦ ઈન્નાએશતાના મહાતમ.

૦-૧-૦ શકરાત નામા તથા મઓતનાંમા.

૦-૩-૬ મદેનબી બાગે રસુલ.

૦-૩-૬ તમીમ અનસારીનો કીસ્સો.

૦-૧-૦ વફાત નામા બીબી શતમાકા.

૦-૧-૩ મજમુએ મરસીઆ.

૦-૧-૦ જમજમાકી ખોપરીનો કીસ્સો.

૦-૧૨-૦ હાતમતાઇનો કીસ્સો.

૦-૧-૩ છેલ બટાઉ મોહના રાંછી

૦-૧-૩ તોરા ઇસકી લાવણીઓ

૦-૧-૦ ચુવા બીલ્લીનો કીસ્સો.

બુકસેલર બુધાલાલ મગનલાલ.

૬. રીચીરાડ ઉપર.

કીસ્સએ

૭૪૨૩

નાઝની-પઠાન.

સના હમ્દ રખકો હયે દાયકા મુદામ,
કીયા જસને પૈદા સભી ખાસો આમ.
વો સત્તાર ગફાર, એઝદ તઆલ,
જેરઝઝાક ખાલીક વો હયે જુલજલાલ
ખલકમેં ઉજલા મોહમ્મદ રસુલ,
હુવા દીન જસકા બકાપર કબુલ,
ખલીફે મોહમ્મદકે હયેં ચાર ચાર
અયુબકર સાદદીક હયેં ચાર ગાર
દુયમ ચાર ઉનકે હયેં આદીલ ઉમર,
અદલકે ઉપર જસને ખાંધી કમર.
સુયમ ચાર ઉસમાન હયેં ગે વલી,
શુજઅતકે સાહેબ અહારમ અલી.
હસન ચાર હુસૈન હયેં નખીકે રતન,
ખીખી ફાતમાકે વો હયેં જોને તન.
સભી આલ અસહાબ ઉપર તમામ,
નુજુલ ઊનપે રહમત હોહકકી મુદામ
ઉન્હોંકા સનાખા હામીદ ફરીર,
દોજગમેં ઉસીકે વે હોં દસ્તગીર;
સના ખઅદ બોલું મયેં દીગર ખયાં,
ખનાઉં મયેં અંદ શેઅર હીંદી ઝખાં;
હકીકતકા ઝાહેર કરું મયેં અયાં,
હીજબે મજઝીકા બોલું ખયાં;

સુના હું મયેં એક સેહેર સુરત બંદર
 જો બસ્તા હયે તાપી કીનારે ઉપર,
 કીનારે ઉપર સેહેર બસ્તા હયે ખુબ
 અજબ બહાંકે લોગોમેં હયેગા સો રૂપ
 દુરસ્તી હવેલયુકી હેગી કતાર,
 અજબ સેહેર બસ્તા હયે જયુગુલ બહાર
 વહાં લોગ આતે હયેં હર કારકે,
 તરી ઓર ખુશકી દરયા પારકે;
 ઝ મકકા મદીના હુદદા બંદર,
 તીજરતકો આતે હયેં સુરત બંદર;
 કે મુબખા વ જુદદા વચીના પટન;
 ઉસે છોડકર વહાં કીએ હયેં વતન.
 કે પુરબ વ પછછમ વ દખન તમામ
 બી દેહલી વ લાહોર કશમીર નામ,
 કે બહોત ખદ્દ હયેં વહાં સો યુજરાતકી
 હયે અએસી ખલક વહાં સો હર આત
 કી કીતે લોગ તુરકી વ ફારસી વહાં,
 હયેં હીંદ સીંદ હાલાર કે બી જવાં
 વતન છોડ અપના વહાં રેહ ગએ,
 વે સુરત બંદરમેં સો બકર રહે,
 ખીરાદર વ બેહનું કેબીલેકે તઈ,
 ગયે છોડ ફીર યાદ કરતે નહીં;
 વતન છોડ અપના કીયેં વહાં કરાર
 લાઈ ઓર બેહનોં સતીં દીલ ઉતાર;
 સુના યહાંસે બોલું મએં દીગર ખયાં
 હકીકતો ઝાહેર કરું મએં અયાં;

ખયાં અખ સુનો તુમ સહી કાનધર
 હીંદુ બહોત ખસ્તે હયેં સુરત અંદર
 બડે માલદાર ચોર તુજબર હયેં,
 કે ફીરચોનો હામાનકે ચાર હયેં;
 હુસ્ન ચોરતુમેં સૌ હયેં બે શુમાર,
 ઝરીનેકે કપડે ગલે બાચ હાર;
 નાગર ઝાતમેં હયે નીહાયત જમાલ,
 હુસ્નકી તરાવટમેં રૌશન હીલાલ;
 હીંદુકી રસમ હયે બ વઝતે ફજર,
 નહાનેકો આવે સૌ તાપી ઉપર,
 ઉન્હોંમેંથી એક નાઝની પુશશકલ
 નથી શહેરમેં કોઈ ઉસકી મીસલ;
 ઝરીનોંકે કપડે વ પોશાક પેહન,
 લટક નાર ચલતીથી જયું હુરચેન;
 પેશાની કે ઉપર બો ટીલા ધરી,
 ઉસે દેખ ઉડતે જનાવર પરી;
 અંદરકા ઉબલા ઉસી ખાસ ગેહન,
 ડાલી અને ગલેમેં બો માલા મોહન;
 દો લખ લચલ લાલીમેં લખરેઝ થે,
 ગોચા શહકો શકકરમેં આમેઝ થ;
 કે દંદાન અંદર થે મોતી જડે,
 ઉબલા ઉસીકા ઝમીનપર પડે;
 અજબ સરકે ઉપર બડે લાલ થે
 સુરખ ગાલ ઉસ્કે અજબ ખાલ થે;
 ચશમથે ઉસીકે સૌ આહુ મીસાલ,
 લતાફતમેં થી ખુબ સાહેબ જમાલ;

પાંઉં બીચ ઝાંજરકી ઝમકાર થી,
 ગુજર ઉસ્કે આગે ગીરફતાર થી;
 બરસ પાંઝદાઝીથી ઉસ્કી ઉમર,
 જવાનોંકે દીલમેં થા ઉસકા ગુઝર,
 નીકલ ઘરસે બાહર જો આતી અગર
 કે જું ચાંદ પુનમકા આવે નઝર.
 સુંદર નાંઝની જબ નીકલતી બહાર
 ઇશકબાઝ ઉસપરથે કરતે નઝાર.
 અજબ નાજની ખુબ સાહેબ હુસન,
 લટકકર ઉઠાતી વો અપના ચરન.
 નઝરોં કો ખાતીર જવાનાં નીકલ,
 દેખેં બહાર આકર સો ઉસકી શકલ
 કીતે લોગ ખંદે ન બાંકે તમામ
 ન ઝારૂંકો આતે હયેં વહાંપર મુદામ
 પઠાન એક દેહલીસે આયા વહાં,
 વો અજનાસ દેહલીકે લાયા વહાં.
 સુખેદાર કે વો સો ખીદમતમેં આયે
 કઇ નઝર સરકાર સોગાત લાયે.
 ભી નવાખને ઉસકી તઅઝીમ કી,
 ઉતરનેકી જગા સો તસલીમકી,
 પઠાન્ને ઉસી જબે કીતા કરાર,
 દો માહ ઉપર ચંદરોઝ શુમાર.
 વો વકતે ફજર સૈર કરતા નીકલ;
 કઇ રોઝ પીઝ પીછે મીવીયક શકલ
 તભી ખાનને દીલમેં ચેહ કી ફીકર,
 કે નહાને કો જતી હયે તાપી ઉપર.

કસ્દ કરકે પીછે ઉસીકે ચલા,
 ઉસી નાઝનીસે નદીપર મીલા.
 ભી રસ્તેમેં વો નાઝનીં પુશ શકલ,
 અલી આતી આશકકો કરતી કતલ
 વો પંજુકો ઝમઝમ બજતી ચલી,
 વો આશકકે દીલકો જલાતી ચલી.
 પઠાન નાઝની દેખી તાપી ઉપર,
 અકલોહોશ ઉસકા ઉડા સરખસર,
 પાનીપર વો કપડે ઉતારને લગી
 હુસ્નો નાઝ અપના બતાને લગી.
 ઉડા સાડલાથા જો સરપર ઝમીન,
 જુદાકર બદનસે રખીબર ઝરીન,
 ભી ખખા જો અતલસકા થા કસ કસા
 સીનેપરસે કર દુર નીચે રખા.
 લીખાસ તન ઉપરસે કીયા સબ જુદા,
 ઝમીંપર દેખા જુકે ઉગા ચંદા.
 સીનાથા ઉસીકા સો મખેમલ મીસાલ,
 ભી થા મખમલી ખીચ સીનેકે ખાલ
 દો પીસ્તાન સીને કે ગુલઝારથે,
 જૈસે ખીચ ખાગુકે અનાર થે;
 વો અપને બદનસે ભી કપડે ઉતાર,
 નંગે સર અપસ્કો કરી એકબાર;
 નદી ખીચ જકર વો નહાને લગી,
 અપને સરકે ખાલાં ભીગાને લગી;
 પઠાન દેખતે તલમલાને લગા,
 ખીરહ ખીચ દીલકો જલાને લગા;

નદીકે ઉપર ખોન જાકર ખડા;
 નઝર નાઝનીંપર નીગેસે ધરા;
 દેખા ખાન ઉસ્કે દીવાના હુવા
 અકલો હોશ ઉસ્કા રવાના હુવા;
 અકલકી સમઆકો પવન જખ લગા.
 શમઆ ઉસ્કે હાથુમેં રેહ નહીં સકા,
 અકલ આદમીકી શમઆકી મીસલ
 કરે આદમી ઇશક બે અકલ.
 દીવાના હુવા દેખ ઉસ્કા જમાલ,
 ન દેખીથી જગમેં ઉસીકે મીસાલ;
 ખીરહકી ઉસે લાગી આકર પવન.
 ન કરયો જવાના કીસીસે લગન ?
 પઠાન અપને દીલમેં કીયા ચે ફીકર
 કે ઇસ નાઝનીંસે કરું કુછ હુનર;
 ઊસી વકત વો નાર નહાકર ચલી,
 અંદર ઉસ જવાંકે લગી તલમલી
 ઉસી પાસ જાકર કીયા ચે અરઝ
 કે અચે નાઝની સુન તુ મેરી ગરઝ.
 દરદ દીલકા મેરે સુનાઊં તુજે,
 સીના ખોલ અપના ખતાઉં તુજે.
 સભી દીલકી ખાતાં કહું મએં અતાલ,
 કે અચ નાઝનીં તુ હયે સાહેબ જમાલ
 મેરા દીલ તેરેપર હુવા હયે ભંવર,
 તેરેખીન બકેલા ન જાઉં કીધર,
 તેજે છોડ મુજકો તો જાના નહીં,
 મુજે દીલ લગાના કીસીસે નહીં

તુ હયે કીસકી લડકી મુજે દે ખાત ?
 મેરા ઓર તેરા જ હુવા એકથા.
 તુ હયે શાહઝાદી વ હયે પરી ?
 તેદે નૈન દેખે હયે જાદુગારી.
 ઇશકકા તુ ઇલી ગલે ખીછ દાય
 અકલ હોશ મેરા લુટાયા તમામ.
 કીયા દીલકો મેરે મયે તુજપર ફીદા
 પલક એક તુજસે ન હુંગા જુદા.
 મેરા આજ તુજસે પડા કામ હયે,
 તેરા દેખના મુજકો આરામ હયે.
 ગનીમત તેરા બોલના એક સુખન,
 તેરે બોલનેપર ફીદા જનો—તન.
 યુવાહું મયે ખુલખુલ તેરે બાયકા
 નીસાના હયે દીલપર તેરે દાગકી.
 યે સુન નાઝનીને દીયા યું જવાખ,
 ગુસ્સે હોકે બોલી તખી યું શીતાખ.

જવાબ-નાઝની. ૧

અરે તુરક જ તું ચહાથી પરો ?
 મુવા તું ધુતારો મુને કયાં મલો ?
 કે તેગબેગ ખાંને જો પડશે ખબર
 જશે જીવ તારો ન રહેશે વકર,
 તારો કેડો લઇને જ તારે ઘરે,
 ચહાંથી નહીં કાજ તારો સરે,
 નીકર જ ચહાંથી મુવાં તું તુરક ?
 નહીં તો નદીમા તું થારો ગરક.

મારો કેડો મુક તું અય મુરખ પઠાન,
નહીં તા તારો આજ જશે પરાન

સવાલ પઠાન. ૨

પઠાન્ને કહા નાઝનીં કે પુકાર
તુજે દેખકર મએ હુવા બે કરાર.
ગઘ જન મેરી તેરે હાથમે,
લેં જાઉં ગા મયે તુજકો મોહલાતમે
ન કર બહોત રસવાધ અય ગુલબદન,
ફીદા હેગા તુજપર મેરા જનો તન
તેરે પાસ કરતા હું મયે ધલતીમાસ,
ન કર મેહર અપનેસે મુજકો નીરાસ.
શીતાબીસે બોલો તુમેં ચક સુખન,
કે મુજ નીમખાસમીલકો હોવે અમન.

જવાબ-નાઝનીં ૩

કહું છું તું જવાદે યહાંથી પઠાન,
સમજ કેમ મેલી થયો છે અંજન.
જે તેગબેગખાં છે શેહરનો નવાબ,
લુટાદેશે તુને ને કરશે ખરાબ.
ગધેડે અડહાવી તુને મુકશે,
તારી મુછ તોડી મોંહમાં થુકશે,
જગતમાં તારો માન રેહશે નહીં?
સીયાનો તુને કોઈ કેહશે નહીં.
તું કયાનો છે રેહવાશી મુરખ પઠાન?
જશે જીવ તારો ન રેહશે પરાન

સવાલ-પઠાન. ૪

ગુસ્સા હોકે બોલા ગઝબસે પઠાન.
નહીં જનતી મુજકો તું અય અંજન,

તુ ઉસકી હીમાયત મુજે મત બતા,
કે નવાબભી મુજકો હયે જનતા.
તુ બાતેં ને કરતી સભી રાંડકી,
વો કયા પશમ તોડેગા મુજ ડાંડકી.
મુજે યવ જનકી નહીં હયે ફીકર.
યહાંસે લેજાડિંગા તુજકો પકડ.
તુ સુન નાઝનીં મુજકો મરના કબુલ
બીરહસે ગયા ઝીંદગાનીકો ભુલ;
ખુદા અબ રખેગા ને મેરી શરમ,
તું હો જ સીતાબીસે મુજ પર નરમ;
મએ આશક હુવા હું સો તેરે ઉપર,
ન જાડિંગા હરગીઝ તુજે છોડકર.
તુજે છોડકર અબ મએ જાડિં કીધર?
પરી તુજસી કહાસે મએ પાડિંગા ફીર.

જવાબ—નાઝનીં પ.

કહા નાઝનીંને ચરે બે ખખર,
તું ફેડીશ માથું હું જઘશ ઘેર;
મારો કેડો પકડીને જઘશ કીયાં!
કે તેગબેગખાં છે ને સુબો યહાં;
એવી વાત સાંભળશે યહાંનો જવાબ,
તુને લેશે લુટીને કરશે ખરાબ,
અને બાપ મારે ને પડશે ખખર;
તો થાઈશ ભુડો ઘનો બે વકર.

સવાલ—પઠાન ૬.

લલકકર પુકારા તભી યું પઠાન,
સુનેગા અગર બાપ તેરા બયાન;

સચી ખાત કેહતી હયે તું નાઝની,
 હમારા ખુદા હયે ને સાહેબ ધની;
 તેરે ખાપકી હયે બોહોત બદશકલ,
 અવલ દેખ ઊસકો કરંગા કતલ;
 અરે નાઝની સુન તુ મેરા સવાલ?
 તેરા ખાપ તોડેગા બગલું કે બાલ;
 નહો હું મયે દરતા તેરે ખાપસે,
 તરા ખાપ નાસેગા મુજ તાખસે.
 ખુદા એક વાહીદસો હયે જુલ જલાલ;
 ભરોસા ઊસીકા મુજે કુલ હાલ;
 તબકલ મેરા હયે ખુદાકે ઉપર,
 ન જાઉંગા હરગીઝ તુજે છોડકર;
 મકર છોડ ચલ અબ ચહાંસ શાતાબ?
 ઇશક ખીચ તેરે હુવા હું ખરાબ;
 જલા મત તું આશકકો અય બે વફા?
 જલાનેમે આશકકે નહીં કુછ નફા;
 જલાયા ને લેલીને મજનુકો સુન,
 તા લેલી વ મજનું હુયે એક મન;
 આખર લેકે લેલી કો મજનું ચલે,
 કે મઅશુક લેલીસે મજનું મીલે;
 જયસી નુરખાનું ને મેહનીન વાલ,
 મરગ બઅદ મઅશુક લેતા સંભાલ;
 મોહમ્મદ થાઆરીફ ચોર ખાનું મુકીમ
 મુકીમ ચોર આરીફ હુયે મુસતકીમ;
 ફના કર અપસકો ફના કર ઉસે,
 બકા ખાચ વાસીલ હો દોનું બસે;

અચ્ચેસે બહોત આશકને મઅશુકકો,
 મીસે હચે વે આખર હમ આગોસ હો;
 જલાનેમેં આશકકે હેગા અજબ,
 અચ્ચેસા કયુંતુ મુજકોહચેકરતીખરાબ
 કે આખીરકે દીન પર તુ કર લે નઝર,
 સખત હચે કયામત તું કીજ્યો ફીકર?
 કયામત સહુ કે ઉપર આયગી,
 જહન્નમમેં જગા જે તુ પાયગી;
 જલ્લેમે જહન્નમમે સખ કાફરાં,
 મુસલમાન જન્નતમે પાવે અમાં;
 ઇસી વાસ્તે તુજકો કેહેતા હું મચ્ચે,
 મુસલમાન હો જ તુ દીલો—જનસેં?
 હુવા હું દીવાના તેરી ચાલ પર,
 નઝર નાઝનીં કર મેરે હાલ પર?
 તેરે બાગકા મચ્ચે જે ગુલગુલ હુવા,
 અકલ હોશ અપના રવાના કીયા;
 તેરે ગુલકી પ્હોંચી ચગઝમેં મેકકાર,
 ફસાદા તેરેમેં આ આશકાર,

જવાબ—નાઝનીં ૭.

તું ઘેસો થયો છે અય મુરખ પઠાન,
 સમજ કેમ મેલી થયો છે અજનન?
 મુરખ મુક તારી કરામાતને,
 ભુંડા કેમ કહો છો હીંદુ ઝાતને?
 હીંદુ ઝાતમાં છે સો મોટો ધરમ,
 નાગર ઝાત બધામાં ધનો છે ઉતમ

ધરમ છે અમારો બધામાં સરસ,
મીયા કેમ જના છે અમને નરસ

સવાલ પઠાન. ૮

કહા તબ પઠાન્ને કે સુન નાઝની,
કહું મયેં જો તુજકો તું સુન પદમની;
તુમહારા ધરમ હયે સભોમેં ખરાબ,
જહન્નમમેં તુજકો સો હોગા અઝાબ.
નાગર ઝાત હયેગી બહોત બદરસમ;
કે દુખતરપે લેતે હયેં દામોદીરમ,
નહીં કામ અયેસા મુસલમાનમેં,
વે કરતે હયે નેકી સો હર આનમેં;
કે દુન્યાકી દવલત હયે ખરબાદબાદ,
હયે ઉકબાકી દવલત હમેશા કુશાદ;
ભંવર હોકે તુજપરસો આયા હું મયેં,
સજન તેરે નંદનુંકી લાલીકો દેખ,
દીયા દીલ મેં તેરે સો હાતોમેં ફેંક.

જવાબ-નાઝની. ૯

સુનાં નાઝનીને ચે દે કરકે કાન,
હયા મુકી ઘેલો થયો છે પઠાન?
અરે ખાન સાંભળ તું મારી અરઝ,
સનેપાતનું થયો છે શું મરઝ;
હકીમ છે શહેરમાં વર્ધદ પુછ તું;
એસડ દેશે તુને સનેપાતનું.
સાચી વાત કહું છું ચાલો જ પરે?
નહીં માથું તારો ઉડી જ વશે;

તું ઘેલો થયો છે અરે બે અકલ,
ફરી છે તારી આજ માથાની કળ?

સવાલ—પઠાન. ૧૦

કહા તબ પઠાનને સો હો બે હીજબ,
કીયા તેરી મોહબ્બતને મુજકો ખરાબ;
ગઠ પાસ તેરે હૈયે મેરી અકલ,
અરે નાઝની દેખ તેરી શકલ;
શકલ તેરી પર મએ સો બુલબુલ હુવા,
તેરે સાથ લાગી હૈયે દીલકી મયા;
બેબન આવે તુજસે વો તદખીર કર,
આશક હોવે રાઝી સો તકદીર પર;
લીખા બે અજલમેં વોલી હોવેગા,
ઝીયાદા ન કમ ઉસમને હોવેગા.

જવાબ—નાઝની ૧૧

તારે હાથ આવાની હું તો નથી,
હું પુણું છું હરમાનને મોટા જતી;
વહી લાજ રાખે છે મારી ઘની,
કે મહાદેવ જેવો છે મારો ઘની;
ન આવાની હું છું તારે હાથમાં,
મુરખ જ તું ચાલો તારી વાટમાં?
તેને માટે કહું છું તુને એક વાત,
ખરાબી ન કર તું પઠાન નેક ઝાત?
મારો સસરોજી છે ઘણો કામચાખ,
તુને ગામ આખામાં કરશે ખરાબ.

સવાલ-પઠાન ૧૨.

તુ બસકર ન કર પાત અય નાઝની?
 તેરે બાપ સુસરેસે કરતા નહીં;
 તેરા બાપ સુસરા ન યહાંકા નવાબ,
 નહીં ઉન્મેં તાકત કે બોલે જવાબ;
 અઝાબુસે ઉનકે મયેં કરતા નહીં,
 બીના મયેાત કોઈલી મરતા નહીં;
 મરંગા અગર મયેં જો હકકી રઝા,
 વલૈઝીન તેરેસે ન હુંઆ બુદા;
 મરંગા તો તુજકોલી લે જાઉંગા,
 કે ફન્યાર હોકર જસો જલ ઉંગા;
 ઇશક બીચ મરના હયે મુજકો કુબુલ
 તો આસકકા મતલબ સો હોવે હુસુલ
 મરંગર તેરે ઇશકકે જો લીતર,
 તો હોંગે મેરે કામ સબ ખુખતર;
 મયે પરવાના હું તુજશમઆકે ઉપર,
 શમઆપર તેરે જન હુંઆ મમર.
 તેરે પાસ મરના હયે મુજકો સવાબ,
 વયા તુજકો યહાંસે લે જાઉં સીતાબ.

જવાબ-નાઝની ૧૩.

અરે ખાન એવી ન કર વાતને
 ન કર વાત એવી તું કેસર કને;
 કેસર નામ ઉપરથી કેટલા જવાન
 સુરત શેહેર માંહે ગયા છે પરાન
 કેસરને તમે આજ જવા દીધો ?
 ગયાન હોય દીલમાં તો સમજ દ્યો;

કેસરને જવા દ્યોને રાખો ભરમ?
નહીં તો અમારો ન રહેશે ધરમ.

સવાલ-પદાન ૧૪.

જઅફરખાન બોલા કે સુન અયપરી?
તેરી ખાત મુજડે લગી પુશતરી;
તેરા નામ કેશર સુના આજ મએ,
કે જઅફર વકેસર સો એક ઝાત હએ;
કે હએ વાહ વાહ નામ કેશર તેરા,
જઅફરખાન હએ નામ રવશન મેરા;
કેસર ઓર જઅફરાં દોનું એક હએ,
તુમહારા હમારા અસલ નેક હએ;
ભલા આજ તુને ખતાયા નીસાન,
હમારા તુમહારા ઇસમ એક જન.
મેરે સાથ અખ તુમ શીતાખી ચલો,
કસમ રખડી હએ તુમ ન ઝગડા કરો?
કસમ ખાકે ખેચા હએ તખ હાથડો,
ઈચા તરફ અપને સુનો ખાતકો;
કેસર ઝઅફરાં ગુલે ગુલઉઝાર,
ગલે ખીચ રાખુંગા કરકે સીંગાર;
સદા મેરે દીલકી તુ દીલદાર ચાર,
અરે ઝઅફરાની ગુલે ગુલખાહાર?

જવાબ-નાજની ૧૫,

સમો રાખ મુરખ તારા હાથને?
અભર છાંદ લાગે છે અમ ઝાતને;
તાપી પુજ મેલું હું આજથી,
નહાવા ન આઉં ખીયું લાજથી,

લાગે લાજ મુને એવી વાતતાં,
જનમની કુંવારી છું નાગર ઝાતમાં.

સવાદ—પઠાન ૧૬

કહા તબ પઠાનને કે સુન કાનધર,
કીસી તારા દીલમેં ન કર તુ ફીકર?
નહાનેકો આવે હયે તેરી બલા,
કેધર ખીચ તુજકો હયે નહાનાબલા;
ખાસે મહલ મેરે ને ખાસે હરમ,
નીચલાવેં તુજે આબ કરકર ગરમ
વહી બરકે પાની નેહલાવેં તુજે,
ઝુલેમે ખીંઠકર ઝુલાવેં તુજે;
કે હયે હાઝ ખાદી મેરે મેહલમેં,
દેખે ખાગખાદી સૌ ખુશહાલમેં;
વહાં ધરમે લૌંડી સુનો ચાર હયેં,
સદા તેરી ખીંદમતમેં હાઝર રહે;

જવાબ—નાઝની ૧૭

ખરી તારી લૌંડી ખરો તારો ધર,
અકરસી મુવા તું અરે બે ખખર?
બલે તારો ઝુલો ને તારો હરમ,
મુકી લાજ તેં તો મુવા બેશરમ;
લૌંડી હરમ તારો ખતા મત પઠાન,
મારો કેટા દે મેલ તું બદગુમાન?
નાગર ઝાતમાંએ છે જીવી રસમ;
નદીમાં નહાવાનો મોટો છે ધરમ,
નદીમાં નહાવાને ન હું આવતી,
વીપત પદશે માથે ન હું જનતી!

કુંવારી છું બાલક વરસ બારની,
કબીલામાં મોટી છું ઘરબારની.

સવાલ-પઠાન ૧૮

કબીલા તેરા તું મુજે મત બતા ?
નાગર જાતસ કયા પશમ દુટતા;
હઝારોંમેં બસ હું અકેલા પઠાન,
પલક મારનેમેં ઉડાઉં નીશાન;
કતલ કરકે ઉનકો પીછે મંએ મરું;
મંએ મરનકો આયા અલી કયા ડર ?
ધસી જપે મરના મુજે હંએ કુબુલ,
ક્રીયા ઇશક તેરેને મુજકો મલુલ;
યકીન બુજ હરગીઝ ન છોકું તુજે,
તરે સાથ મરના સૌ હોગા મુજે,

જવાબ-નાઝની ૧૯

હરીનાથ પરભુ છે વાંકો પઠાન,
કમરમાં કટારી ખભે છે કમાન;
ઘરમનાથ મહાદેવ આસાપરી,
વીપત પડશે એવી ન હું જનતી;
અરે ખાન સાંભળ તું મારો ઝીકર?
મંએ પુજ છે દેવતા ને મોટા પથર;
તેણે લાજ રાખી છે મારી ધની.
વાપતથી મુકાવે છે એવા ધની;
અવી વાત જન તા શું આવશે
કેડા તારો પલમાં કાપી જવશે.
તેન માટે કહું છું મુન મુક તું ?
અવાં કામ ભુલથી અબ ચુક તું ?

સવાલ—પઠાન ૨૦

દીયા તખ પઠાન્ને સો યુંકર જવાબ,
 હીંદુકો મુસલમાન કરના સવાબ;
 શીતાબીસે કલમા નખીકા કહો ?
 ફરામોશ દીલમે ઝરા ના રહો;
 મુસલમાન જો હોવે તો પાવે શરફ;
 કુફર છોડ આવે નખીકી તરફ;
 તેરે બાપ સુસરેકી મતકર ફીકર,
 મેરે ધરકે અંદર તુ ચલ એશકર ?

જવાબ—નાઝની ૨૧

નાગરની જો હું છું છબેલી મોહન,
 મુસલમાન તમે છો હયાના કઠન;
 અકલ હોશ તુમ માએ દેખી ધની,
 તમે છો મોટા ને હું છું નની;
 ફીદા છ તારાપર ચે મારો પરાન,
 કર આજ કુરબાન મારો જીવ જન.
 કબીલા કુટમથી હું નોખી પડી !
 આપો મને દીલથી હવે દીલખરી
 અરે ખાન સાંભળ તું મારી અરજ,
 ખીજ અસતરી તુમ ન કરના ગરજ
 અવા વાતના તુમ મને કોલ દીયો,
 તા કુરબાન તમપર છે મારો જીયો.

સવાલ—પઠાન ૨૨

કહા તખ પઠાન્ને દે લે કોલ તું,
 શીતાબીસે કલમા અભી બોલ તું;
 તરી બાત મુઝકો સભી હયે કુબુલ,
 વસીયત તરીકો ન જઙિંગા ભુલ;

કસમ મુજકેા ઉસકીજે વાહીદ ખુદા,
 દુજે ઉનકે હયેં જો નખી મુસતફા;
 મયેં ખીન તુજ કીસીને નયારી કરે,
 તેરી યાદ દીલમેં હમેશા ધરે;
 કીયા કયોલ હરગીઝ ન પીછા ફીરે,
 ખુદા ઓર નખીસે હમેશા ડરે.
 જોને અરશો કુરસી સીતારે કરે,
 ખનાકર ઉન્હોંમેં ચે સારે જડે;
 ઊસીકે મયેં ફરમાનસે ના ફીરે,
 મયેં નામે ખુદાપર સો કુરબાન હું.

જવાબ-નાઝની ૨૩

યહી ખાત સુન નાઝની ખુશ હુઈ,
 મીયાં તારી વાતો ઉપર હું મુઈ;
 તમારી ચે આદર ઉડહાઓ મને,
 મંગાવીને ડોલી બેઠાઓ મને;
 મુસલમાન મુને કરો આજ તમ,
 મેલું આજથી હું મારો ધરમ.
 તમારા મુદ્દલાને તેડાઓ તમેં,
 મુસલમાની શરતેં વનારો મનેં ?
 પઠાનને વહીં એક હબશી ગુલામ,
 સુનો તુમ કે ઉસઠાયા યાકુત નામ;
 પઠાન્ને સો યાકુતકો યું કહા,
 શીતાખીસે આખુંદકો બુલા ?
 કહે જકે આખુંદજકો સલામ,
 બઝાં અરઝ કરના ચે મેરા તમામ

વો યાકુત વહાંસે રવાના હુવા;
 શીતાબીસે આખુંદ પાસ જ;
 કહે ઉસકો ખાવીંદકે અવ્વલ સલામ,
 બઝાં સરગુઝરતા કીયા સખ સલામ,
 ચલા વહાંસે બુદી વો મુહા ગધુર,
 બન્હમરાહ યાકુત ખાનકે હુબુર,
 બજ લાકે આદાબ બેઠા વહીં.
 બયાં સખ સુનાયા હયે ઉસકે તઈ,
 અગર હો ઇજત તો ઇસલામ પર
 મયે લાઉં ઉસકો મુસલમાન કર,
 મદદ તુમ કરો ઇસ્કી ઇસ આન પર,
 યે ચોરત હયે આતો સો ઇમાન પર.
 મુસલમાન હોતી હયે દીલજનસે,
 વો આહતી હયે નીસખ તજ અફરખાનસે
 જ અફરખાન ઉપર વો કુરખાન હયે,
 સાખીત દીન ઉસકાભી ઇમાન હયે.
 કહા તખ હયે નવાખ મુદલાકે તઈ,
 કે શાહીદ હું મયેંભી ઇસી કામમેં.
 મુસલમાન કરના ઇસે હયે સવાખ,
 અયસે કામ અંદર ન કરના હીજખ,
 અગર મીલ કરે કાફીરાં કીલો કાલ
 શેહરસે ઉન્હોંડો મયેં દુંગા નીકાલ,
 કરો જકે આખુંદ સાહેબ ભલા,
 કે હયે કામ નેકીમેં મેરી રઝા,
 સીતાબીસે જકર કરો કાર ખચેર,
 ન કરયો તુમે કાર નેકીમેં દેર,

ચે સુન ખાત આખુંદ વહાંસે ચલ
 જઅફરખાનકો આકર ખુશીસે મીલા
 સુરત શેહર સારેમે ફેલી ખબર,
 ઉઠા ચરચા ઉસકા સુનો ધર બધર
 મીલે કાફીરાં સખ શેહરકે તમામ,
 જઅફરખાંસે લડને લગે લાકલામ.
 પઠાન ઓર નાગરમેં ઝગડા પડા.
 લડાઈકે ઉપર સો લશકર ખડા.
 ઇધરસે ચે નાગર ઉધરસે પઠાન
 સીપાહીને લશકર લગાએ નીશાન.
 લડાઈકો જાકર સો મએદાનમેં,
 ખડે જાકે મએદાનમેં હો સામને.
 કવી દેખે મુસલીમકો ભાગે કુશર,
 કીએ જાકે સરકારમેં યું પુકાર.
 કહા જા ઉન્હોંને સો દરબારકો,
 હમારી અરઝ સુન અય સરદાર તુ,
 સુરત શેહરમાં ચે થયો છે ઝુલમ,
 મુસલમાન યહાંનો કરે છે હુકમ.
 મુસલમાન એવા અકારા થયા,
 બધી ઝાત હીંદુ નાહારા થયા.
 અમારે રહ્યાનો યહાં છે ધરમ,
 કહ્યામાં ન આવે છે દીલનો મરમ.
 તભી ઉન્દો અયસા કહા હએ નવાબ
 કે કયા ઝુલમ હએ તુમ્હે કેહ દો શીતાબ
 હમારે શેહરમેં ઝુલમ નહીં ઝરા,
 તુમારે ઉપર કયા હુવા માજરા ?

રઝાસે અપસકે જો લાવે ચકીન,
 મના જો કરે તો હોવે લઈન,
 સખ દીનોંસે દીન મોહમદ હયે સચા
 ઇસીમેં જો આયા ચકીં વો બચા.
 મના કયું કરે જો મુસલમાન હયે
 અગર ઉસકા સાબીત જો ઇમાન હયે.
 તુમારી ચે લડકીકો પુછો તુમેં,
 જુલમ ઉસકે ઉપર ત્રીયા હયે કીને
 વહાંસેભી આયે વો હોકર તખાહ,
 બચેઠ જાકે ઘરમેં હુયે ૩—સીયાહ,
 ભી મુલ્લા ગપુરને નીકાહ તખ પડે,
 મતાલીખ સભી ખાનકે હાસીલ હુયે
 સરોખા ઝરીંકાભી ઘોડા મંગા;
 બહોત માલો ઝર ઉસ્કો દીગર દીયા
 સવાર કરકે ઘોડેપે રખસત કીયા,
 મુલ્લા તખ ખુશી હો રવાના હુવા.
 બજે શાદીયાને હયેં સુરત મને,
 શેહેરકો કીયા મેઝબાની ઉન્હે
 શરફ હયે મુસલમાકા સખપર ઉતમ
 અય હામીદ કીસ્સેકો તુ કરદે ખતમ
 કીસ્સા નાગરીકા સુનાથા અસલ,
 કીયા ઉસકે ઉપરસે મચેને નકલ.
 બનાયા હું કીસ્સા બડે શયોકસે,
 લતાફત નઝાકત કે પુર ઝયોકસે
 લીખા ઇસકો મચેને સો અંબરમેં
 મહીને મુખારક સો રમઝાનમેં.

જે તારીખ રમઝાંકી થી બીસવીં
વો થી નેક સાચત સુનો પાક—દી
અય હામીદ બસ અબ તુ બકવા નકર
પુરા કર તુ કીસ્સા અભી જુદતર.
ન કર ઇસકે આગે ઝરા કુછ કલામ.
નખીપર તું ભેજ દરદો—સલામ.
વો હામીદકી કછમેં સુનો ઝાદ બુમ
ઇસ કીસ્સેકી હુઇ અંજરમેં બસકે ધુમ

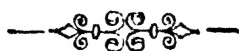
તમામ શુદ.

ગઝલે—દીલબર.

મરતાહું તેરે ઇશકમેં સરશાર ખબરલે
ટુક મેરે દીલ ઝારકી અય યાર ખબરલે
અય બાદ તુહી જકે ઝરા શુખસે દેહના
મરતા હયે કોઇ જનસે દીલદાર ખબરલે
અહ્લાહી બચાવે મુજે આતશે ગમસે
યા તુહી મેહર ખાકે મેરે યાર ખબરલે
કીસતરેહ ભુલાયા હયે મેરે દીલકો તુયક બાર
મરતા હયે તેરા તાલીબે દીદાર ખબરલે
કુચેમેં તેરે આને કીતાકત નહીં અય યાર
મરતા હયે પડા બરસરે બાઝાર ખબરલે
ચે હાલ મેરા દેખકે હૈરાં હયે તખીબાં
બચતા હયે કહી ઇશકકા ખીમાર ખબરલે
અય નાઝનીંને નાઝ ઉઠાતે તેરે દીલબર
પુછેંગે સભી કુચચો બાઝાર ખબરલે

ગઝલે અમીર.

બહુ કયા રખત યાર દીલસ્તાંસે,
 નયા રોઝ એક દીલ લાએ કહાંસે ?
 બગોલે ખાકસે ઉઠતે હયે અખતક,
 ન મરકરલી દબે હમ આસમાંસે.
 હસીં સખ બેવફા હયેં હઝરતે-દીલ.
 વફાદાર આપ લાએંગે કહાંસે ?
 ઇંધર દેખો કયા કયેસી શબે-વસ્લ,
 ઉઠાઓભી યે પરદા દરમીયાંસે ?
 ખીઝાંકે આતેહી જુલયીનો સચ્ચાદ
 લપટકર ખુબ રોએ બાગબાંસે.
 નીકલતા હયે મેરા દમ હર ન જાઓ
 ખુદા હાફીઝ સીવહારો તુમ યહાંસે.
 કહાં દેરો-હરમમેં ઇશક-મશરબ
 યે લોગ આઝાદ હયેં કયેદે-મકાંસ.
 ખતે-કીસમતમીટ જખતક નઅયદીલ
 છપીં ઉઠે ન ઉસકે આસ્તાંસે
 અમીર ઉસકો ન દરદે દીલ સુનાયા,
 ન નીકલા કામ કુછ દીલકા ઝબાંસે.

ગઝલે—ખાદીમ.

હમસેઝિમ્મીદ કોઇદીલકી બદલાઇનગઇ
રૂબરૂ ચારકે કુછ ખાત બનાઇ નગઇ
ઝોઅફને જનબચાલી મેરીચારસ વદલાહ
તેગ ઉસ્સે મેરી ગરદન પે ચલાઇ નગઇ
ગાલ્યાં દેતે હો હરરોઝ જો હંસકે મુજે,
બચદ મુરદનભી તેરે દીલસે ખુરાઇનગઇ
નજરકીજનભી ઔરદીલભી કયા ઇમાન
હમસે અફસોસ કોઇ ખાત છુપાઇ નગઇ
કલશખે વસ્લમેં મૈનેજો લીએથે બોસે,
હમસેઆજઆંખખસઉસખુતસેલડાઇનગઇ
હાથ ખસથામ દયા કતલ જો કરને બોલગે.
બેકસીસે મેરી તમવીર મીટાઇ નગઇ
આગયા તેરીજેઅખરકાધીયાનસીજદેમે,
શેખસે એકહીરકઅતભી પડહાઇ નગઇ,
ઝેહર ખાલીએ નરહાઝખતકાચારામુજકે
ખુએ ઉલટ જો દીલે ચારમેં પાઇ ન ગઇ
ઇસકદર રાહમેં શરમીદા કયા લોગાન,
દો—કદમ લાશમેરી ઉસ્સે ઉઠાઇ નગઇ.
વચદા દીલ દેનેકા ઉનસેજો કયાથા હમને
ઇસલીએ આંખ સરે રાહ ચુરાઇ ન ગઇ.
દરબદર ફીરતેહૈં હમ હાથમેં કાસા લકર
ફીરતુજેશરમે—હયાકુછભી નઆઇનગઇ
તખતોકેહદુગામૈઅહવાલઉન્હેંરાહમેંસખ
સાથ ઉસખુતકે અગર સારી ખુદાઇનગઇ
રાતદીન મહુ રહે ઇશક—ખુતાંમેખાદીમ
હમસે ગરદનભીસુએકીખલા ઝુકાઇનગઇ

ગઝલે-ખાદીમ.

હાથમે લેકે મેરે દીલકો વો તોહરો સમજે
 મેં યેસમજ કલંલા ઇસકોહી અચ્છા સમજે
 મેરા રોના વો દીલ અપનેમેં તમાશાસમજે
 ઔર શીકવાકો મેરે એક લતીફા સમજે.
 વસ્લ મેરા વો ગુનાહાએ કબીરા સમજે,
 ઔર મરનેકો મેરે દીલમેં ગવારા સમજે.
 ઔર રાનમે-રૂખકો તેરેનુરકાતડકા સમજે
 ઔર જુલફોંકો તેરે હમ શબ્દે યક્દાસમજે
 તેરે દાગનકો સર્મમ સાએ તુખા સમજે
 ફુશતએ નાજ તેરે દીહરો નુસખાસમજે.
 તુને પરદેસે જો રૂખ અપના દીખાયાદલાહ
 જુલવએ તુરહી ખસ હજરતે મુસાસમજે
 તેગથી, તીરથે, ઔર સાંપથે, કુપ્પુ ભીથે
 ચેહીમાકતતી કે હમ આપકો તનહ સમજે
 જકે મેખાનેમેં મૈઠશકા જ ખીસતરાદેખા
 શેખજી બઝઅમમેં ઇસકોભી મુસદ્દલસમજે
 ઐન-આખેસરે-ખજમજેનીકાલીમુજપર
 કીતેખસમૌલકા સામાન મોહય્યા સમજે.
 ઝીંદા દરગોરથેપેહલેહી ગએખઅદમેંમર
 દસ્ત-કાસીદમેં તેરાખતજોશીકસ્તાસમજે
 મેં નહો સાકીનહો, જમનનહો યારનહો,
 કીસ્તોઝેખાઠે ઘર અપનેકો સેહરાસમજે
 દીલકો લેલેતેહો એક આનમેંજતે-જતે
 કયા કોઈ આપકાઆજઝે-મસીહાસમજે.
 જહો-હશમતકીહવસહેનઅમીરીસેગરજ
 ઇસકે ખાદીમ હૈંકેજોશેઅરહમાસમજે*

